

جامعه شناسی تفسیری

«در جستجوی معنا»

در یک دانشگاه بزرگ، استادی به نام دکتر رضا تدریس میکرد. او سال‌ها بود که جامعه‌شناسی درس می‌داد، اما همیشه یک سوال بزرگ ذهنش را درگیر کرده بود:

چگونه میتوان **معنای** زندگی و کنش‌های انسان‌ها را فهمید؟ او میدانست که این سوال، کلید **فهمیدن** بسیاری از رازهای زندگی و پدیده‌های اجتماعی است.

یک روز دکتر رضا تصمیم گرفت، به دانشجویانش یک پروژه بدهد.
او گفت:

ما امروز به یک سفر علمی می‌رویم، «**سفری به دنیای معنا**» اما این سفر آسان نیست،
زیرا معنا همیشه در پس ظاهر پدیده‌ها پنهان است. برای فهمیدن آن، باید از سطح عبور
کنیم و به عمق برویم.

شروع ماجرا: سه پدیده، سه دنیای متفاوت

دکتر رضا داستان سه پدیده را برای دانشجویانش تعریف کرد: شهادت طلبی، فداکاری برای وطن و خودکشی. او گفت: «این سه پدیده ممکن است در ظاهر شبیه به هم باشند، اما هر کدام دنیای متفاوتی از معنا را در خود پنهان کرده‌اند.»

- شهادت طلبی

دکتر رضا مثال زد: «تصور کنید یک سرباز در میدان جنگ، جان خود را برای دفاع از وطنش فدا می‌کند.

این عمل فقط یک مرگ ساده نیست. این عمل، شوق به حیات جاودانه، دفاع از دین و اقامه حق است. اینجا مرگ، یک پایان نیست، بلکه یک شروع است. شروع یک زندگی جدید در جهانی دیگر.»

- فداکاری برای وطن

دکتر رضا ادامه داد: «حالا تصور کنید یک ورزشکار المپیک که برای کشورش مدال می‌آورد. او ساعت‌ها تمرین می‌کند، درد می‌کشد و از خودش می‌گذرد. چرا؟ چون می‌خواهد غرور ملی را زنده کند، بر دشمن غلبه کند و هیجان میهن‌پرستی را در دل مردم زنده نگه دارد. اینجا فداکاری، یک عمل فردی نیست، بلکه یک عمل جمعی است که معنای آن در فرهنگ جامعه نهفته است.»

- خودکشی

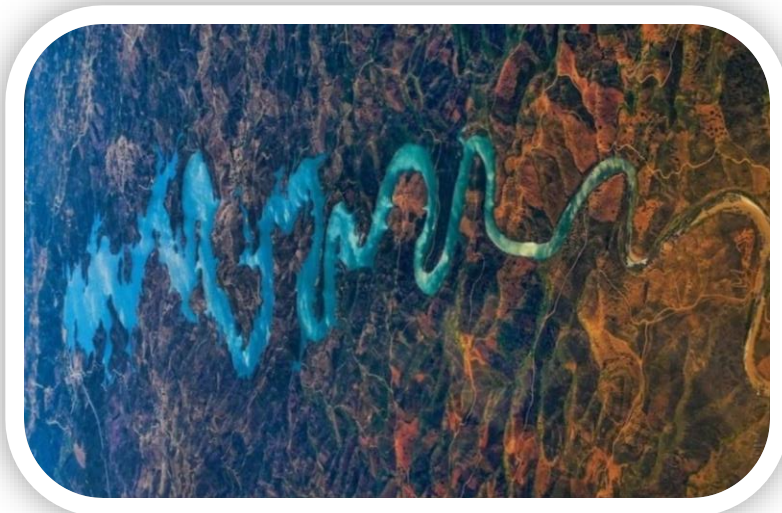
دکتر رضا سپس به پدیده خودکشی پرداخت
«اما خودکشی، یک دنیای دیگر از معنا را نشان می‌دهد.
تصور کنید فردی که از رنج‌های زندگی خسته شده و تصمیم می‌گیرد به زندگی خود پایان
دهد. این عمل ممکن است ناشی از بحران‌های اجتماعی، بحران معنویت یا حتی فشارهای
اقتصادی باشد. اما نکته اینجاست که خودکشی، یک عمل فردی است که معنای آن در
ذهن فرد نهفته است. برای فهمیدن آن، باید به دنیای درونی فرد راه یافت.»

پیچیدگی کنش‌های انسانی

دکتر رضا سپس به دانشجویانش گفت: «کنش‌های انسانی مانند یک پیچ و تاب‌های یک رودخانه‌اند، هرکدام مسیر خود را دارند و هر کدام معنای خود را. برای فهمیدن این کنش‌ها، باید هم به ویژگی‌های فردی و هم به ویژگی‌های اجتماعی فرهنگی توجه کنیم. اینجاست که جامعه‌شناسی تفسیری به کمک ما می‌آید.»

«وبر معتقد بود که کنش‌های اجتماعی **معنادارند**. اما فهمیدن این معنا، کار ساده‌ای نیست. او می‌گفت:
"ما نمی‌توانیم کنش‌های اجتماعی را فقط با مشاهده ظاهری بفهمیم. باید به **عمق** برویم و **معنای نهفته** در آنها را کشف کنیم."
»

«همچنین معتقد بود که جامعه‌شناسان می‌توانند ارزش‌ها و آرمان‌های اجتماعی را توصیف کنند، اما نمی‌توانند درباره درست یا غلط بودن آنها داورى کنند. زیرا این کار از دایره علم خارج می‌شود. جامعه‌شناسی تفسیری، به ما کمک می‌کند تا معنا را **کشف** کنیم، نه اینکه آن را قضاوت کنیم.»

در رویکرد تفهیمی - تفسیری: (سراسری 98)

- ۱) امکان مقایسه ارزش ها برای تشخیص ارزش های صحیح از ارزش های غلط به وجود می آید.
- ۲) جوامع و فرهنگ ها باید از منظر خودشان مطالعه شوند و امکان داوری و مقایسه فرهنگ ها وجود ندارد.
- ۳) یافتن راهی برای داوری علمی درباره ارزش های اجتماعی به ویژه در عرصه قدرت ضروری دانسته می شود.
- ۴) ارزش های انسانی را قابل مطالعه نمی داند، از این رو با ارزش زدایی از قدرت، آن را به عنوان پدیده ای خنثی مطالعه می کند.

در ارتباط با دیدگاه و بر کدام گزینه نادرست است؟ (کانون ۱۴۰۳)

(۱) وبر معتقد بود کنش اجتماعی معنادار است و پدیده های معنادار را نمی توان همانند پدیده های طبیعی از طریق حواس مطالعه کرد، بلکه باید. معنای آنها را فهمید.

(۲) وبر، تفهم را روش مستقل علوم انسانی نمی دانست بلکه آن را مقدمه و پیش نیازی برای روش علمی که همان روش تجربی بود می انگاشت.

(۳) ویر، جامعه شناسی خود را تفهمی تبیینی معرفی میکرد و هنوز علم را به علم تجربی محدود میدانست و مدعی شد که هر چند جهان اجتماعی همانند جهان طبیعی نظم و قواعد خاصی دارد اما انسانها مانند موجودات طبیعی نیستند.

(۴) از نظر ویر جامعه شناس نه تنها میتواند آرمانها و ارزشهای اجتماعی را توصیف کند بلکه در مورد آنها میتواند داوری علمی کند و به نقد و اصلاح آنها بپردازد.

از دیدگاه و بر جامعه شناس درباره کدام پدیده ها نمیتواند داورى علمى کند؟ (گاج ۱۴۰۰)

۱- علوم تجربى

۲- کنش اجتماعى

۳- پدیده های محسوس

۴- آرمانها و ارزشها

رویکرد تفسیری: عبور از ظاهر به باطن

دکتر رضا سپس به دانشجویانش گفت: «رویکرد تفسیری، مانند یک ذره‌بین است که به ما کمک می‌کند از ظاهر پدیده‌ها عبور کنیم و به معانی نهفته در آنها راه یابیم. این رویکرد معتقد است که کنشگران بر اساس معنایی که در ذهن دارند، دست به عمل می‌زنند. بنابراین، برای فهمیدن زندگی اجتماعی، باید به دنیای درونی افراد سفر کنیم.»

او مثال زد: «فرض کنید یک دانش‌آموز سخت درس می‌خواند. هدف او چیست؟ آیا می‌خواهد حقیقت را کشف کند؟ یا شاید می‌خواهد موقعیت اجتماعی بهتری کسب کند؟ برای فهمیدن این موضوع، باید به ذهن دانش‌آموز راه یافت و به زمینه فرهنگی‌ای که او در آن عمل می‌کند، مراجعه کرد.»

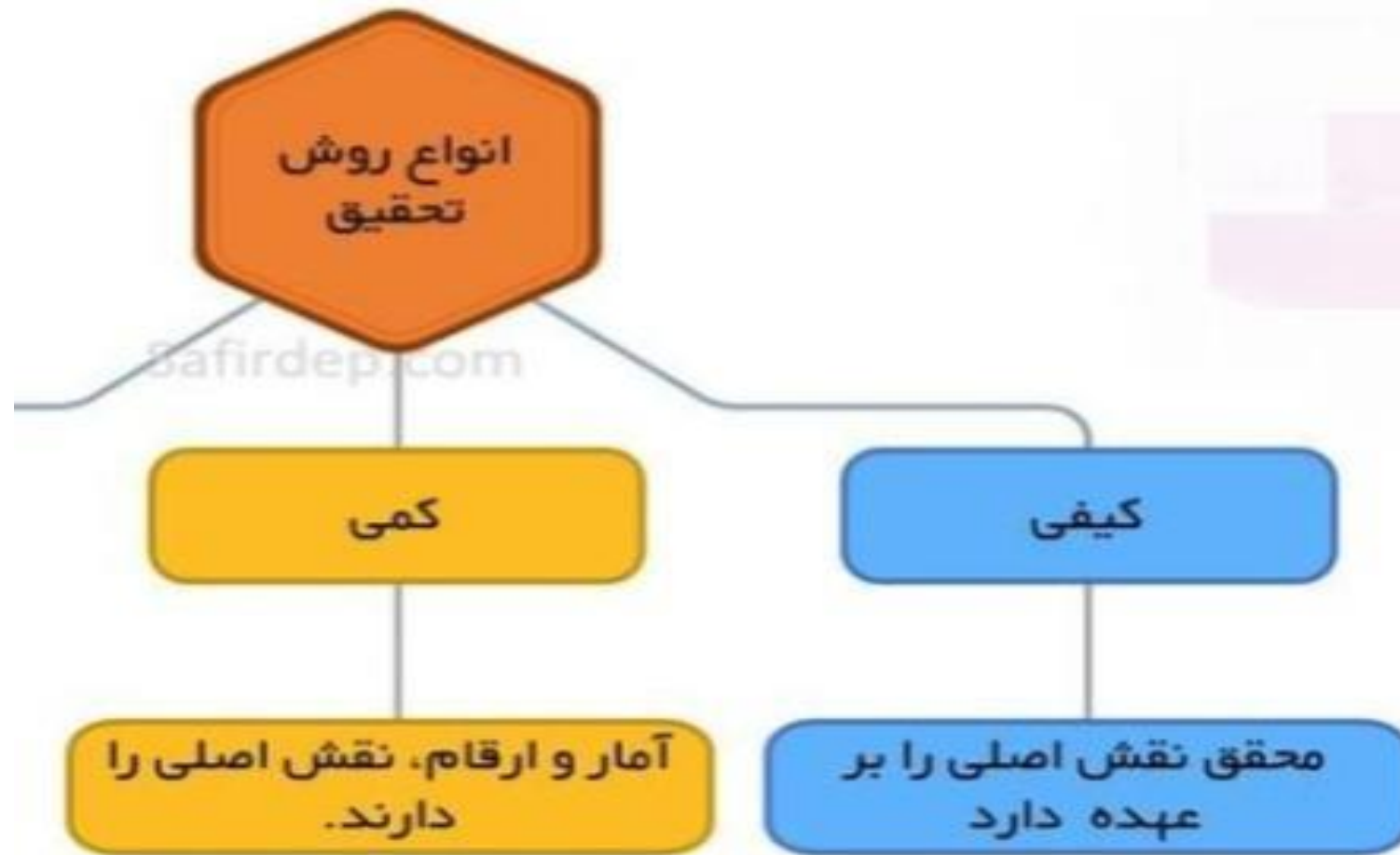

روش‌های کیفی: راهی برای فهم معنا

دکتر رضا سپس به روش‌های کیفی اشاره کرد: «برای فهمیدن معانی پیچیده کنش‌های انسانی، باید از روش‌های کیفی استفاده کرد.

مثلاً قوم‌نگاری، که در آن پژوهشگر برای مدتی با قومی که قصد تحقیق درباره آنها را دارد، زندگی می‌کند. یا مطالعه موردی، که در آن محقق تمامی ابعاد یک پدیده اجتماعی خاص را بررسی می‌کند.»

او مثال زد: «تصور کنید یک جامعه‌شناس می‌خواهد درباره زندگی یک گروه کوچک از هنرمندان تحقیق کند. او برای مدتی با آنها زندگی می‌کند، در کارهایشان مشارکت می‌کند و از نزدیک با دنیای آنها آشنا می‌شود. این روش به او کمک می‌کند تا معانی نهفته در کنش‌های هنرمندان را بفهمد.»

پیامد موارد زیر در ارتباط با پدیده های اجتماعی به ترتیب در کدام گزینه به درستی ذکر شده است؟ (کانون ۱۴۰۳)

- نظریه های متفاوت در مورد پدیده های اجتماعی

- دستیابی به پاسخ های ساده درباره چرایی پدیده های اجتماعی

- شناخت صحیح پدیده های اجتماعی

۱) دشواری در فهم پدیده ها - هویت زدایی - دستیابی به ظاهر پدیده های اجتماعی

۲) پیچیدگی و عمق پدیده ها - رویکرد تفهیمی تفسیری - دستیابی به معنای پدیده ها

۳) دشواری در فهم پدیده ها - هویت زدایی - شناخت وجوه مشترک و تفاوت ها

۴) پیچیدگی و عمق پدیده ها - رویکرد تفهیمی تفسیری - دسترسی به تمام ابعاد اجتماعی و فردی پدیده ها

پایان داستان: سفر بی‌پایان به دنیای معنا

«راز معنا در این است که هر کنش انسانی دو لایه دارد:
معنای ذهنی (فردی) و معنای فرهنگی-اجتماعی. برای فهمیدن هر کنش، باید به هر دو لایه دست یافت.
اینجاست که جامعه‌شناسی تفسیری به کمک ما می‌آید و به ما می‌گوید که معنا همیشه در پس ظاهر پدیده‌ها پنهان است.»

هر عبارت به ترتیب نشانگر کدام مفهوم است؟

نادیده گرفتن چرایی وقوع پدیده های اجتماعی پیچیدگی و عمق این پدیده ها

نگاه از درون به پدیده ها برای یافتن معنای آنها

ویر آن را مقدمه و پیش نیازی برای روش علمی که همان روش تجربی است میدانست.

این روشها در مقابل روشهایی است که در جامعه شناسی تبیینی به کار میروند.

۱- هویت زدایی - تفسیر - تفهم - روشهای کیفی

۲- معنا زدایی - تفسیر - تفهم - روشهای کمی

۳- هویت زدایی - تبیین - تفسیر - روشهای کیفی

۴- معنازدایی - تبیین - تفسیر - روشهای کمی